

VESETAS PALIENES PURVS

Dabas liegums "Vesetas palienes purvs" 427,1 hektāra platībā Aizkraukles rajona Aiviekstes un Vietalvas pagasta un Madonas rajona Kalsnavas pagasta teritorijā izveidots ar mērķi nodrošināt vienota mitrāju kompleksa – pārejas purvu, slapjo mežu un palieņu pļavu saglabāšanu, kas veido lielāko daļu teritorijas.

Vesetas upes gultnes pārrakums Ezīssalas ziemeļu pusē 19.gadsimta otrajā pusē veicinājis savdabīgu hidroloģisko apstākļu attīstību – jaunajā gultnē izveidojās straujtecēs, bet vecajā – tikai periodiski palu laikā plūstošas vecupes. Lieguma zinātnisko vērtību vairo arī fakts, ka daļa no tā ietilpst Vesetnieku ekoloģiskajā stacionārā, kur jau gandrīz 40 gadus tiek veikti hidroloģiskie un ekoloģiskie novērojumi.

Biotopi

Dabas lieguma teritorijā dabas aizsardzības plāna izstrādes gaitā konstatēti astoņi Eiropas nozīmes un trīs Latvijas nozīmes īpaši aizsargājami biotopi un trīs dabisko mežu biotopu veidi, kas kopā aizņem vairāk nekā 26 % no lieguma teritorijas un nodrošina dzīvotnes 18 aizsargājamām vaskulāro augu, desmit sūnu, 13 putnu, 10 zīdītājdzīvnieku, vienai abinieku un 13 bezmugurkaulnieku sugu pastāvēšanai.

Dabas lieguma teritoriju veido pārejas un zāļu purvi, palieņu pļavas, slapjie meži. Sugu un biotopu daudzveidību palielina ūdeņi un krastmalas – Veseta un tās vecupes, mežu avoksnāji, kā arī atsevišķi nosusināto mežu nogabali. Sausieņu meži sastopami uz minerālzemes salām purvos un slapjos mežos.

Vērtīgi biotopi dabas liegumā "Vesetas palienes purvs"

Nr.	Kods	Biotopa nosaukums	Platība (ha) vai garums (m)	% no teritorijas
1.	3260	Upju straujtecēs	935 m	
2.		Vecupes	5907 m	
3.	6430	Eitrofas augsto lakstaugu audzes [#]		
4.	6450	Upju palieņu pļavas	37.1	8.7
5.	7140	Pārejas purvi un slīkšņas	4.9	1.1
6.	7160	Minerālvielām bagāti avoti un avotu purvi	< 0.1	< 0.1
7.	9010*	Boreālie meži	14.4	3.4
8.	9080*	Melnalkšņu staignāji	11.1	2.6
9.	91D0*	Purvaini meži	44.6	10.4

* - Eiropas nozīmes prioritārie biotopi

- Biotopu 6430 un 6450 platība norādīta kopā

Dabas lieguma teritorijā konstatēti 13,6 ha dabisko meža biotopu. No indikatoraugiem un speciālajām biotopu sugām jāatzīmē sūnas – tūbainā bārkstlape *Trichocolea tomentella*, Hellera ķīllape *Anastrophyllum hellerianum*, smaržīgā zemessomenīte *Geocalyx graveolens* un ķērpji – rakstu ķērpis *Graphis scripta* un kaķpēdiņu artonija *Arthonia leucopellaea*.

Flora

Kopumā dabas lieguma "Vesetas palienes purvs" teritorijai raksturīga Austrumlatvijas zāļu un pārejas purvu, kā arī slapjo mežu un palieņu pļavu flora.

Purvu florai raksturīgas pārejas un zāļu purvu, bet uz ciņiem – arī augsto purvu sugas. Zāļu purvu un palieņu pļavu veģetāciju veido parastās niedres un augsto grīšļu sabiedrības no klases *Phragmiti-Magnocaricetea*. Valdošās sugas ir parastā niedre *Phragmites australis*, slaidais grīslis *Carex acuta*, satuvinātais grīslis *C. appropinquata* un ciņu grīslis *C. cespitosa*. Atzīmēta arī ļoti reta suga, kas Latvijā sasniedz areāla rietumu robežu – akotainais grīslis *Carex atherodes*.

Pārejas purvi tuvāki zāļu un grīšļu purvu klases *Scheuchzerio-Caricetea* veģetācijai, kur bieži sastopams trejlapu puplaksis *Menyanthes trifoliata* un purva rūgdille *Peucedanum palustre*. No sūnām jāpiemin Varnstorfa sfagns *Sphagnum warnstorffii* un parastā smailzarīte *Calliergonella cuspidata*, bet ciņos raksturīgas arī augsto purvu sugas – lielā dzērvene *Oxycoccus palustris*, apaļlapu rasene *Drosera rotundifolia*, purva krokvācelīte *Aulacomnium palustre*. Ar niedrēm aizaugošā pārejas purva daļā konstatēta viena no Latvijā lielākajām Eiropas nozīmes aizsargājamās sugas dzeltenās akmeņlauzītes *Saxifraga hirculus* populācijām. Tāpat dabas liegumā konstatētas vairākas aizsargājamās orhideju sugas, piemēram, trejdaivu korālsakne *Corallorhiza trifida*, Rusova dzegužpirkstīte *Dactylorhiza russowii*, odu gimnadēnija *Gymnadenia conopsea*, purva sūnene *Hammarbya paludosa*.

Pārejas purvos sastopamas vairākas aizsargājamās un retas sūnu sugas, piemēram, spīdīgā āķīte *Hamatocaulis vernicosus*, Rutes smaillape *Lophozia rutheana*, spurainā dzīparene *Paludella squarrosa*, mežu avoksnājos – smaržīgā zemessomenīte *Geocalyx graveolens* un tūbainā bārkstlape *Trichocolea tomentella*, savukārt mežos uz trupošas koksnes – Hellera ķīļlape *Anastrophyllum hellerianum* un zviedru somenīte *Calypogeia suecica*.

Aizsargājamās augu sugas salīdzinoši nelielajā dabas lieguma teritorijā pārstāvētas ļoti bagātīgi – kopā 18 īpaši aizsargājamās vaskulāro augu un desmit aizsargājamās sūnaugu sugas.

[tabula Nr. 1.4.1. no Vesetas palienes purva dabas aizsardzības plāna: Īpaši aizsargājamās augu sugas dabas liegumā "Vesetas palienes purvs"]

Fauna

Dabas liegumā pārstāvētas visas Latvijas sauszemes zīdītājdzīvnieku kārtas. Te pieejama bagāta barības bāze pārnadziem, bieži sastopami aļņi *Alces alces*, staltbrīži *Cervus elaphus*, stirnas *Capreolus capreolus*, meža cūkas *Sus scorfa*. No plēsējiem minami lūši *Lynx lynx*, teritoriju caurceļo vilki *Canis lupus*, sastopami jenotsuņi *Nyctereutes procyonoides*, lapsas *Vulpes vulpes*, āpši *Meles meles*, ūdri *Lutra lutra* u.c. Bieži sastopams baltais zaķis *Lepus timidus*, bet no grauzējiem izplatītākais ir bebrs *Castor fiber*. Bebrs ir viena no zīdītāju sugām, kas lieguma teritorijā būtiski ietekmē gan veģetāciju, gan atsevišķas augu un dzīvnieku sugas. Vistiešākā ietekme novērojama aizaugošajās palieņu pļavās un meliorētajās teritorijās – nograuzot krūmus un kokus, beбри aizkavē pļavu apmežošanos, savukārt meliorētajās teritorijās, būvējot dambjus uz meliorācijas grāvjiem, tiek appludinātas palienes pļavas

Konstatētas četras aizsargājamās sikspārņu sugas – Natūza sikspārnis *Pipistrellus nathusii*, brūnais garausainis *Plecotus auritus*, ūdeņu naktssikspārnis *Myotis daubentoni* un caurceļojot arī ziemeļu sikspārnis *Eptesicus nilssonii*.

[tabula Nr. 1.4.3. no Vesetas palienes purva DA plāna: „nacionālajā un Eiropas līmenī aizsargājamās zīdītājdzīvnieku sugas dabas liegumā "Vesetas palienes purvs"]

Dabas lieguma teritorijas īpatnība ir nevienmērīgā dažādu biotopu pārstāvētība, un tas atspoguļojas arī putnu sugu sastāvā. Dabas lieguma teritorijā ir piemēroti barošanās un ligzdošanas apstākļi ūdensputniem, vietām arī meža vistveidīgajiem putniem un plēsīgajiem putniem. Tomēr, lai arī palieņu pļavas atzītas par biotopu bez negatīvām cilvēka darbības ietekmēm, tas ir pārāk šaurš, lai būtu nozīmīgs retajām putnu sugām. Atzīmēta grieze *Crex crex*, lieguma teritorijā ligzdo arī rubenis *Tetrao tetrax*, mežirbe *Bonasa bonasia*, dzērve *Grus grus*, bet caurceļo melnais stārķis *Ciconia nigra* un niedru lija *Circus aeruginosus*. No Vesetas dabas liegumā dažādos laikos konstatētām retām un aizsargājamām sugām minams arī ķīķis *Pernis apivorus*, zivju ērglis *Pandion haliaeetus*, trīspirkstu dzenis *Picoides trydactylus*. Ir ziņas arī par vairākiem lielās čakstes *Lanius collurio* pāriem.

[tabula Nr. 1.4.4. no Vesetas palienes purva dabas aizsardzības plāna: „Dabas liegumā „Vesetas palienes purvs” konstatētās Latvijas un Eiropas īpaši aizsargājamās putnu sugas un to sastopamības biežums 2005.gada ligzdošanas sezonā”]

Neskatoties uz samērā vienvēidīgo augu sastāvu dabas lieguma pļavās, zālāju bezmugurkaulnieku fauna ir sugām bagāta. Bieži sastopami divspārņi, kuru kāpuri attīstās slapjā augsnē vai ūdenī. Pļavās lielā skaitā sastopami ūdenskukaiņi, piemēram, strautenes *Plecoptera*, trīsuļodi *Chironomidae*. Par vērtīgākajām pļavām no bezmugurkaulnieku viedokļa atzīstamas dabas lieguma rietumu daļas pļavas, kur zālāji ir sugām bagātāki un veģetācija zemāka. Tieši tur konstatēta Eiropas aizsargājamā suga zirgskābeņu zilenītis *Lycaena dispar*, kura kāpuri barojas uz zirgskābenēm. Reta un Eiropā aizsargājama suga ir arī meža sīksamtenis *Coenonympha hero*. Lielākā daļa lieguma teritorijā ietilpstošo slapjo mežu ir samērā jauni, tāpēc nav piemēroti saproksilofāģiem. Izņēmums tomēr ir melnalkšņi un bērzi – atsevišķi koki ir piemēroti vītoli slaidkoksngrauzim *Necydalis major*, zaļajam vītolgrauzim *Aromia moshata*. Vecākos sausieņu mežu nogabalos konstatēts gremzdgrauzis *Scolytes ratzenburgi*, koksnesskudras *Camponotus herculeanus* un skudrulauva *Myrmeleon formicarius*. Nozīmīgākais entomologa V.Spuņģa atradums 2005.gada sezonā Vesetas dabas liegumā ir priežu dižkoksngrauzis *Prionus coriarius*, kuram šī ir otra zināmā atradne Latvijā.

[tabula Nr. 1.4.6. no Vesetas palienes purva dabas aizsardzības plāna: “Dabas liegumā “Vesetas palienes purvi” konstatētās retās un aizsargājamās kukaiņu sugas”]

Dabas lieguma teritorijā nav konstatēta neviena Latvijā aizsargājama abinieku un rāpuļu suga. No ES Sugu un biotopu direktīvas IV pielikumā minētajām sugām sastopama dīķa varde *Rana lessonae*, bet lieguma teritorijas tiešā tuvumā konstatēta sila ķirzaka *Lacerta agilis* iekļauta Latvijas Sarkanajā grāmatā, MK Īpaši aizsargājamo sugu sarakstā, kā arī ES Sugu un biotopu direktīvas IV pielikumā.

Informācijas avots: dabas lieguma “Vesetas palienes purvs” dabas aizsardzības plāns, redaktore Baiba Bambe

Informāciju sagatavoja
Ilze Salna